

Kapitel 6. Unge lovovertrædere.

Anvendelse af varetægt på unge lovovertrædere - dvs. navnlig personer fra 15 til 17 år incl. - har til stadighed givet anledning til betænkelighed. Man har lagt vægt på, at opholdet i varetægtsfængsel for de unge kan være særligt belastende eller virke forrænde og i nogle tilfælde måske give varige psykiske skader. Derfor har man søgt i så vidt omfang som muligt at undgå varetægtsfængsling af unge. For retsplejelovens vedkommende har dette fundet udtryk i § 785 om varetægtssurrogater, idet loven særligt for sigtede mellem 15 og 18 år foreskriver, at surrogater skal anvendes, hvis det efter sigtelsens genstand, sigtedes personlighed og de forhåndenværende forhold lader sig gøre. Retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. 1, foreskriver dernæst, at varetægtsfængslede under 18 år ikke må sættes sammen med varetægtsfængslede over denne alder. Endvidere findes i § 784, stk. 1, nr. 5, særregler om beskæftigelse og undervisning af unge varetægtsfanger.

I praksis forsøger man i videst muligt omfang at undgå varetægtsfængsling af personer fra 15 til 17 år incl. De bliver som regel løsladt til børneværnets foranstaltning, således at de enten efter beskikkelse af en tilsynsværge får ophold i hjemmet eller anbringes på en af børne- og ungdomsforsorgens institutioner.

Det er imidlertid ikke muligt helt at undgå varetægtsfængsling af unge. Af de af udvalget indsamlede oplysninger, jfr. side 14 og side 87 vedrørende de personer, der i oktober 1967 blev fremstillet i grundlovsforhør med begæring om varetægtsfængsling, fremgår det, at 27 af de 359 mænd, der i dette tidsrum blev varetægtsfængslet, var under

18 år. Det svarer til, at 7,5 pct. af de varetægtsfængslede var under 18 år. Til sammenligning kan anføres, at 17 pct. af samtlige sanktioner (domfældelser, bødevedtagelser og tiltalefrafald) vedrørende overtrædelser af straffeloven i samme år blev anvendt over for personer fra 15 til 17 år incl. *) I bilag B (side 87) er foretaget en nærmere gennemgang af de 27 sager, hvor varetægtsfængsling af personer under 18 år fandt sted. Varetægt synes i disse tilfælde at have været en nødvendig foranstaltning under hensyn til de sigtedes tidligere kriminelle løbebane, tidligere undvigelse fra børne- og ungdomsforsorgens anstalter eller nuværende vedholdende kriminalitet.

Af den af rigsadvokaturen foretagne undersøgelse af en gruppe varetægstilfælde fra september 1970 fremgår det (jfr. side 105 og side 107), at 10,7 pct. af de varetægtsfængslede var 17 år og derunder. De pågældende unge var hårdere kriminelt belastede end gennemsnittet af varetægtsfanger. Af de unge var der således 75 pct., der var sigtet for flere end 10 forhold, medens der for samtlige varetægtsfanger kun var 37 pct. med mere end 10 forhold.

Direktoratet for kriminalforsorgen har foretaget en - ikke offentliggjort - undersøgelse af alle unge under 18 år, der blev undergivet varetægtsfængsling i perioden 1/1-31/5 1971 og vedrørende de pr. 14/6 1971 siddende varetægtsfængslede under 18 år. Det fremgår heraf, at der i de nævnte 5 måneder blev afsagt 268 fængslingskendelser vedrørende 240 personer under 18 år. Nogle af de unge blev indsat flere gange

*) Kriminalstatistik 1967, side 58.

inden for perioden. Det samlede antal varetægtsfængslinger i samme periode kendes ikke, men beregnet som 5/12 af antallet af varetægtsfængslinger for overtrædelser af straffeloven i hele 1971 kan det anføres som 2.850. Hertil kommer et mindre tal for personer, der har været fængslet for overtrædelse af særlovgivningen, typisk loven om euforiserende stoffer. Antallet af varetægtsfængslede under 18 år udgjorde altså ifølge denne undersøgelse ca. 9 pct. af samtlige varetægtsfængslede.

Pr. 14/6 1971 hensat 66 personer under 18 år i varetægt. Det samlede varetægtsbelæg pr. 1/6 1971 var 1055, således at de unge udgjorde ca. 6 pct. af belægget. De unge må altså gennemsnitligt have siddet i korteve tid end de ældre.

Politiinspektør A. Haslund har i tidsskriftet Dansk Politi 1972, s. 215 offentliggjort en undersøgelse over fængselspraksis i København. Det fremgår heraf bl. a., at der i en periode på 6 uger fra 2.-3. til 12.-4. 1972 blev fremstillet 163 personer i grundlovsforhør i København. Heraf var kun fire under 18 år.

Der har mellem direktoratet for kriminalforsorgen og centralstyrelsen for børne- og ungdomsforsorg i de seneste år været ført forhandlinger med det formål at belyse, i hvilket omfang børne- og ungdomsforsorgen råder over lukkede institutionspladser, der vil kunne anvendes som surrogater for varetæst, samt hvilket behov der må antages at være for sådanne pladser. Forhandlingerne synes ikke at have ført til nogen afklaring.

Børne- og ungdomsforsorgen rådede i december 1973 over 28 lukkede pladser. Heraf fandtes 12 på Bråskovgård og 8 på Sølager. Disse pladser er fortrinsvis beregnet til de særligt vanskelige eller farlige af institutionernes egne indsatte. De kan derfor vanskeligt benyttes til opholdssted for unge varetægtsfanger. På hjemmet Følsv. der er en afdeling af Billehave ved Middelfart, findes 8 lukkede pladser. Det er for tiden alt, hvad børne- og ungdomsforsorgen kan stille til rådighed for unge lovovertrædere med versende søer af sådan art eller omfang, at tilbageholdelse på lukket anstalt er nødvendig. Det bemærkes specielt, at institutionen Sønderbro i København ikke er lukket. Man har ingen effektiv kontrol med, at unge mennesker ikke bortgår herfra.

Børne- og ungdomsforsorgen forventer i 1974 at tage yderligere 28 lukkede pladser i brug, heraf 8 på Kjettrupgård, fortrinsvis for stofmisbrugere, 10 på Skibbyhøj, fortrinsvis for ganske unge, heraf personer under 15 år, samt 10 pladser på Vitskøl Kloster.

Der kan i øvrigt henvises til Socialstyrelsens skrivelse af 5. juli 1972 til straffelovrådet, optaget i betænkning nr. 667/1972 om de strafferetlige særforanstaltninger.

Det er efter udvalgets opfattelse urealistisk at tro, at varetægtsfængsling af personer under 18 år under de i dag foreliggende omstændigheder fuldtud kan erstattes af anbringelse under børne- og ungdomsforsorgen. For så vidt angår de unge, hvis personlige forhold ikke er så vanskelige, eller hvis kriminalitet ikke er så grov eller omfattende, at det er fuldt tilstrækkelig grund til at anbringe dem i en lukket institution, kan børne- og ungdomsforsorgen gøre god fyldest, og man vil i vidt omfang under grundlovsforhør eller under en senere fristforlængelse kunne løslade de pågældende til børneværnet. For så vidt angår de personer, der på grund af lovovertrædelsens art eller grovhed nødvendigvis må anbringes et sted, hvorfra de ikke kan flygte, står børne- og ungdomsforsorgen derimod i dag kun i begrænset omfang med muligheder for anbringelse.

Gennemgangen side 87 af en række enkelttilfælde, hvor unge mennesker er blevet undergivet varetægt, viser, at der jævnlige personer i denne gruppe begår grove lovovertrædelser eller lovovertrædelser i betydeligt omfang. Omstændighederne kan i disse sager gøre det nødvendigt, at de sigtede frihedsberøves for at forhindre, at de unddrager sig strafforfølgningen, begår nye lovovertrædelser, eller ødelægger beviserne. Der er intet principielt til hinder for, at frihedsberøvelsen kan finde sted ved børne- og ungdomsforsorgens foranstaltning, men det må i så fald kræves, at frihedsberøvelsen er effektiv, hvilket betyder, at den ikke kan ske i åbne eller halvåbne institutioner, medmindre de konkrete forhold gør en sådan anbringelse forsvarlig. Frihedsberøvelsen må dernæst, indtil efterforskningen er tilendebragt, ske inden for eller i en sådan nærhed af den politikreds, hvor undersøgelsen foregår, at der ikke stilles urimelige hindringer i vejen for politiets arbejde. Unge

lovovertrædere, hvis sag behandles af Københavns politi, vil således ikke kunne anbringes i en institution på Fyn eller blot på Vestsjælland.

Man må dernæst gøre sig klart, at etablering af en række lukkede institutioner rundt omkring i landet under børne- og ungdomsforsorgen, som kunne erstatte varetægtsfængslerne for de unges vedkommende, ville blive meget kostbart både i oprettelse og i drift, og at nytten heraf slet ikke ville stå i rimeligt forhold til udgifterne. Udvalget finder herefter ikke en sådan løsning anvendelig og foreslår, at man som hidtil søger at imødegå ulemperne ved varetægtsfængsling af unge ved følgende foranstaltninger:

1) Politi og domstole bør fortsat være tilbageholdende med at varetægtsfængsle unge. Man bør i tvivlstilfælde forsøge, om ikke en anbringelse under børne- og ungdomsforsorgen, eventuelt som et fængslingssurrogat, er tilstrækkelig.

2) Hvis varetægtsfængsling er påkrævet ved sagens begyndelse, bør politi, domstol og forsvarer under sagens behandling - navnlig hvis sagen bliver langvarig - være opmærksom på, om varetægt ikke på et se-

ner tidspunkt kan ændres til en anbringelse under børne- og ungdomsforsorgen, jfr. ovenfor side 34 om varetægtssurrogater. Hvis sagen bliver undergivet ankebehandling, og det findes nødvendigt at holde domfældte varetægtsfængslet under anken, indtil domsforhandlingen i landsretten, kan frihedsberøvelsen ske f. eks. på en af børne- og ungdomsforsorgens lukkede institutioner uden hensyn til dennes beliggenhed.

3) Det almindelige niveau for behandling af varetægtsfanger bør højnes. Dette gælder bygningernes standard og indretning, beskæftigelsesmuligheder, undervisning, tilsyn af lægelig og socialpædagogisk art etc. En højelse af hele dette niveau vil komme alle varetægtsfanger, men især de unge, til gode.

Endelig bemærkes, at udvalget ikke mener at kunne anbefale, at de i retsplejelovens § 784, stk. 1, nr. t og 5, anførte regler om særlig behandling af unge varetægtsarrestanter opretholdes i loven. I det omfang der er behov for at undergive unge varetægtsarrestanter en særbehandling, bør der være adgang til at regulere dette ved administrative regler og således på en smidigere måde end ved lovregler.